

Наталія Г. Коробкіна
**ПІЛЬГОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ
У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ**

У статті проаналізовано особливості оподаткування доходів фізичних осіб у Великій Британії. Розглянуто диференціацію ставок податку, а також основні податкові пільги. У висновках систематизовано окремі аспекти, що можуть бути використані під час удосконалення аналогічних процесів в Україні.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб; персональна податкова знижка; пільги для подружжя; Велика Британія.

Рис. 1. Табл. 3. Літ. 20.

Наталья Г. Коробкина
**Льготное налогообложение доходов физических
лиц в Великобритании**

В статье проанализированы особенности налогообложения доходов физических лиц в Великобритании. Рассмотрена дифференциация ставок налога, а также основные налоговые льготы. В выводах систематизированы отдельные аспекты, которые могут быть использованы при усовершенствовании аналогичных процессов в Украине.

Ключевые слова: налог на доходы физических лиц; персональная налоговая скидка; льготы для супругов; Великобритания.

Natalia G. Korobkina¹
**PREFERENTIAL PERSONAL INCOME TAXATION
IN GREAT BRITAIN**

The article analyzes the features of personal income tax in Great Britain, considering differentiated tax rates, and major tax allowances. The author's conclusion systematizes the aspects that can be used during taxation improvement in Ukraine.

Keywords: personal income tax; individual taxation preference; marriage tax allowance; Great Britain.

Постановка проблеми. Питання, пов'язані із сутністю податкових пільг, наслідками їх існування у податковій системі на макрорівні і рівні пересічного платника податку, вимірюванням ефективності застосування, кількісної оцінки обсягів надання, проблематиці податкового адміністрування і контролю тощо належать до неоднозначних та таких, що містять у собі не лише економічну, а й політичну складову. Тому дослідження теорії і практики надання податкових пільг є досить непростю справою, а плюралізм поглядів вчених та відсутність належної статистичної інформації (з метою міжнародних порівнянь – гармонізованої бази даних) вносять додаткове навантаження у цей процес. Враховуючи це, побудова адаптованої до умов кожної держави системи пільгового оподаткування доходів фізичних осіб має важливе значення, оскільки податок на доходи фізичних осіб є одним із найбільш пріоритетних і впливових у плані наповнення бюджету, а група платників податку є найбільш чисельною.

При цьому, формуючи ефективний механізм надання податкових пільг з податку на доходи фізичних осіб в Україні, виникає необхідність врахування

¹ National State Tax Service University of Ukraine, Irpin, Ukraine.

відповідного провідного зарубіжного досвіду. На увагу заслуговує вивчення практики пільгового оподаткування Великої Британії. Це пояснюється тим, що британська податкова система – наочний приклад ефективного управління доходами держави, що є результатом якісної еволюції та нелегкого шляху численних реформ і перетворень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Удосконаленням пільгового оподаткування при справлянні податку на доходи фізичних осіб, проблемами оптимізації системи податкових соціальних пільг, оцінкою ефективності надання пільг займалися такі вітчизняні вчені, як: В.Л. Андрущенко [6], З.С. Варналій [6], Ю.Б. Іванов [5], І.А. Майбуров [5], С.М. Панчишин [3], А.М. Соколовська [7], Л.Л. Тарангул [1], В.М. Федосов [2], Н.М. Холод [8], К.І. Швабій [9], С.І. Юрій [2] та ін.

Невирішені частини проблеми. Незважаючи на значну кількість опублікованих праць та їх наукову цінність, чимало теоретичних та практичних аспектів залишаються дискусійними та потребують подальших досліджень. Так, відсутність загальноновизнаної методологічної основи для класифікації податкових пільг досить негативно впливає на можливість проведення їх повноцінної інвентаризації, а також не дає змоги оцінити ефективність надання пільг в масштабах держави, навіть у короткостроковому періоді, що породжує наукові дискусії. Тому адаптація будь-якого міжнародного досвіду до вітчизняних реалій потребує встановлення паралелей між видами податкових пільг та платниками, що мають право на їх застосування.

Метою дослідження є оцінювання механізму застосування податкових пільг при оподаткуванні доходів фізичних осіб у Великій Британії та пошук окремих елементів, що можуть бути використані під час удосконалення аналогічних процесів в Україні.

Основні результати дослідження. Оподаткування доходів фізичних осіб у Великій Британії має тривалу історію, внаслідок чого структура та елементи податку стали прикладом для запозичення в інших країнах. Так, вперше податок було представлено у 1799 р., однак у 1816 р. було ліквідовано до повторного запровадження у 1842 році. Саме з того часу податок стає невід'ємною частиною податкової системи країни, будучи одним з найбільш масово сплачуваних, маючи прогресивну шкалу оподаткування та підвищені ставки на інвестиційний дохід [10].

Сьогодні фіскальне значення податку на доходи фізичних осіб у Великій Британії є досить значним: він складає приблизно 10% від ВВП країни та 30% загальних податкових надходжень [16]. Податок адмініструє Королівська служба доходів і зборів (HM Revenue & Customs), інформація з сайту якої надає вичерпні консультації стосовно будь-яких питань. Соціальне значення податку в частині перерозподілу доходів забезпечується за рахунок диференціації в оподаткуванні різних за розміром та джерелом отримання доходів і нестандартної конструкції податкових пільг.

Податок на доходи фізичних осіб у Великій Британії, як і податок на прибуток корпорацій, є т.зв. «річним податком» [19], оскільки щороку оновлюється Парламентом у Фінансовому акті. Якщо коротко охарактеризувати податок, то до його платників належать:

- фізичні особи, визнані резидентами на підставі державного тесту на визнання статусу резидента;
- фізичні особи – доміцілії (особи, які мають основне місце проживання та центр життєвих інтересів у Великій Британії), визнані такими на підставі державного тесту на визнання статусу резидента;
- нерезиденти, які є резидентами інших країн, але отримують доходи з джерелом походження у Великій Британії (наприклад, заробітну плату за трудовим контрактом або дохід від незалежної професійної діяльності).

Розподіл платників за даними категоріями є ключовим для оподаткування іноземних доходів, оскільки всі доходи, включаючи іноземні, фізичної особи, яка має статус доміцілія та резидента, повністю оподатковуються у Великій Британії. Іноземні доходи фізичної особи зі статусом резидента, але без статусу доміцілія, оподатковуються за вибором такої особи: передбачено право вибору оподаткування доходів у країні їх походження [4].

Усі доходи фізичних осіб у британській практиці, як і в Україні, розподіляються на оподатковувані та неоподатковувані (індивідуальні ощадні рахунки, перші 4250 фунтів від здавання житла в оренду, інвестування у стартапи тощо). При цьому платникові надається право зменшити оподатковуваний дохід на передбачені законодавством специфічні витрати, наприклад, благодійні пожертви. Зауважимо, що зменшення загального оподаткованого доходу на суму благодійних пожертв є можливим лише за умови подання платником заяви до Королівської служби доходів і зборів про участь у спеціальній програмі обліку "Gift Aid". Таким чином, чистий відкоригований дохід за своєю суттю – це сума річного загального оподаткованого доходу платника, зменшена на суми специфічних витрат.

У Великій Британії, як і у переважній більшості країн світу, основним доходом населення є дохід найманих працівників. Так, за даними Королівської служби доходів і зборів, у 2012/2013 фінансовому році податок із заробітної плати був стягнутий з 23400 тис. платників при середньому рівні доходу приблизно 27 тис. фунтів. І хоча доходи у вигляді нерухомості, відсотків та дивідендів отримали 26600 тис. платників, їх середній рівень склав лише 2 тис. фунтів [14].

У британській практиці діє прогресивна система оподаткування доходів населення, в рамках якої передбачено три види ставок: знижена, основна і підвищена. Так, починаючи з 1990-х рр. диференціація шкали ставок податку не зазнала істотних змін, а саме: переважно застосовуються ставки у 20, 40 та 45%, що свідчить про стабільність британського податкового законодавства (на відміну від вітчизняного). Зазначимо, що у 2008/2009 фінансовому році було ліквідовано стартову ставку податку у розмірі 10%, а із 2010/2011 фін.р. запроваджено підвищену ставку 50% для доходів вище 150 тис. фунтів, яку в подальшому було відкореговано до 45% [15]. Тобто для більш заможних верств населення (692 тис. платників у 2012/2013 фінансовому році [17]) фактично відбулося підвищення податкових ставок.

Зауважимо, що для різних видів доходів застосовуються різні ставки податку (табл. 1), а тому з метою оподаткування доходи розподіляються за трьома основними категоріями:

- звичайні доходи (non-savings): заробітна плата/бонуси, доходи від будь-якої незалежної професійної діяльності, нерухомості, участі у партнерстві (специфічна форма юридичної особи, при якій оподатковується не прибуток від господарської діяльності, а доходи партнерів);
- доходи від заощаджень (savings): процентні доходи за банківськими депозитами, сертифікатами будівельних спілок тощо;
- дивіденди (dividends).

Таблиця 1. Диференціація ставок податку на доходи фізичних осіб у Великій Британії за видами та розміром доходів у 2014/2015 фінансовому році, %*

Види доходів та їх ліміт	Звичайні доходи	Доходи від заощаджень	Дивіденди
Початкова ставка для заощаджень (діапазон доходів 0–2880 фунтів) ¹	–	10	–
Базова ставка (діапазон доходів 0–31865 фунтів)	20	20	10
Підвищена ставка (діапазон доходів 31866–150000 фунтів)	40	40	32,5
Додаткова ставка (доходи понад 150001 фунтів)	45	45	37,5

¹ Початкова ставка для оподаткування доходів від заощаджень доступна тільки у разі, якщо платник податків або не отримувал звичайних доходів протягом податкового періоду, або отримувал їх у розмірі меншому за установлений ліміт. При цьому з 06.04.2015 початкова ставка дорівнюватиме 0% для доходу, що буде меншим 5000 фунтів. * складено за даними [20].

Як видно з табл. 1, ставки податку на звичайні доходи і доходи від заощаджень є майже тотожними, тоді як для дивідендів діє окрема шкала. Спільним для всіх видів доходу є значна прогресія ставок паралельно із збільшенням розміру отриманого доходу.

Але найбільший інтерес представляє перелік та розміри податкових пільг, передбачених конструкцією податку на доходи фізичних осіб у Великій Британії з метою досягнення максимального перерозподільного ефекту, а також підходи до їх обліку у бюджетному процесі.

Відзначимо, що в цілому кількість і розмаїття видів та форм державної підтримки населення країни через податкову систему як через прямі податкові пільги, так і за рахунок звільнень та виключень як альтернативи прямим бюджетним витратам, є досить значним. При цьому їх адміністрування здійснюється Королівською службою, що забезпечує належний рівень обліку та контролю.

Враховуючи обмежений обсяг роботи, вибірково проаналізуємо ті податкові пільги, які Королівською службою доходів і зборів визнані невід'ємною частиною податкової системи, а саме:

- персональну податкову знижку;
- пільги і знижки для подружжя;
- знижку для сліпих (табл. 2).

Охарактеризуємо особливості надання та використання перелічених у табл. 2 податкових пільг.

Персональна податкова знижка — це сума, на яку платнику податку дозволяється зменшити його оподатковуваний дохід, якщо його розмір відпові-

дає встановленому ліміту. З моменту отримання доходу понад зазначений ліміт сума доступної знижки зменшується на 1 фунт за кожні 2 фунти такого перевищення. Наприклад, у 2015/2016 фінансовому році розмір персональної податкової знижки встановлено на рівні 10600 фунтів для осіб, чий річний дохід не перевищує 100 тис. фунтів (табл. 3). А фізична особа – резидент з датою народження після 1948 р., яка отримала загальний оподатковуваний дохід у розмірі 121200 фунтів та більше, стає такою, що не має права на застосування персональної знижки. Водночас фізична особа – резидент з датою народження після 5 квітня 1948 р., яка протягом 2015/2016 фін. року отримує загальний оподатковуваний дохід менше 10600 фунтів, узагалі не сплачуватиме податок на доходи за результатами зазначеного періоду.

Таблиця 2. Перелік податкових пільг з податку на доходи фізичних осіб у Великій Британії, фунтів на рік*

Види пільг	Фінансові роки		Різниця
	2014/15	2015/16	
Персональна знижка:			
для осіб, народжених після 05.04.1948	10000	10600	600
для осіб, народжених між 06.04.1938 та 05.04.1948	10500	10600	100
для осіб, народжених до 06.04.1938	10660	10660	-
Ліміт доходу для персональної знижки	100000	100000	-
Ліміт доходу для персональної знижки для народжених до 06.04.1948	27000	27700	700
Пільга для подружжя і цивільних партнерів, народжених до 06.04.1938:			
максимальний розмір	8165	8355	190
мінімальний розмір	3140	3220	80
Знижка для сліпих	2230	2290	60
Знижка для подружжя і цивільних партнерів, народжених після 05.04.1935	-	1060	-

* складено за даними [18].

На нашу думку, встановлений у британській практиці розмір персональної знижки досить чітко демонструє правильне розуміння значення неоподаткованого мінімуму на рівні держави, на противагу Україні, що посилює соціальну роль податку на доходи фізичних осіб та забезпечує повноцінне виконання його перерозподільної функції.

Таблиця 3. Вимоги до застосування персональної податкової знижки у Великій Британії у 2015/2016 фінансовому році*

Податкова ставка, %	Розмір оподаткованого доходу для застосування податкової знижки, фунтів
20	від 0 до 31785 Ставка починає застосовуватися до доходу, що перевищує 10600
40	від 31786 до 150000 Ставка починає застосовуватися до доходу, що перевищує 42385
45	Ставка починає застосовуватися до доходу, що перевищує 150000

* складено за даними [13].

Відзначимо, що до 2015/2016 фінансового року було передбачено певну диференціацію розміру персональної податкової знижки для осіб, народже-

них до 05.04.1948. Однак зараз таку градацію відмінено, хоча диференціація ліміту за доходом зберігається.

Пільга для подружжя — це сума, на яку щорічно дозволяється зменшити належну до сплати суму податку на доходи фізичних осіб для тих, хто перебуває в зареєстрованому шлюбі або у цивільних відносинах. При цьому право на дану пільгу виникає для подружжя, в якому мінімум один з партнерів народився до 06.04.1938, а її розмір обмежено до 10% від заявленої законодавцем суми (табл. 2). Встановлені межі пільги застосовуються наступним чином: при дотриманні визначеного ліміту доходу вона надається в максимальному обсязі (835 фунтів у 2015/2016 фінансовому році), однак її розмір зменшується на 1 фунт на кожні 2 фунти перевищення ліміту за доходом доти, доки пільга не сягне мінімального рівня (322 фунти). Для пар, чий відносини зареєстровано до 05.12.2005, ліміт застосовується до доходу чоловіка, а після цієї дати — до доходу того партнера, розмір прибутку у якого є більшим. Цікаво, що пільга є мобільною: на початку чи в кінці фінансового року один з партнерів може передати право на її використання іншому партнеру, якщо його податкові зобов'язання є меншими, ніж розмір пільги. Розрахунок пільги є елементарним — за допомогою анкети-калькулятора на сайті Королівської служби.

Ще однією пільгою є знижка для сліпих осіб, яка фактично є різновидом персональної податкової знижки, тому за наявності підстав для її отримання — реєстрації у місцевому представництві Королівської служби — знижка додається до попередніх. У 2015/2016 фінансовому році розмір знижки склав 2290 фунтів, а разом із персональною податковою знижкою платник мав право зменшити свій оподатковуваний дохід на 12890 фунтів. Дана знижка також є мобільною: сліпий платник може передати її своєму цивільному партнеру або партнеру по шлюбу, якщо у поточному році дохід в нього відсутній або його розмір не дозволяє скористатися знижкою у повному обсязі.

Певною новацією 2015/2016 фінансового року стало запровадження знижки у розмірі 1060 фунтів для подружжя і цивільних партнерів, які народилися після 05.04.1935, із досить цікавим механізмом використання. Зокрема, право на її отримання виникає в одного з партнерів, чий річний оподатковуваний дохід, включаючи пенсію, заощадження та будь-які відсоткові доходи, не перевищує 10600 фунтів. При цьому, враховуючи, що даний розмір доходу виключає необхідність сплати податку на доходи фізичних осіб через застосування персональної податкової знижки, такий партнер набуває права передати її іншому партнеру, зменшивши належну до сплати останнім суму податку на 212 фунтів (1600 x 20%). Однак партнер-бенефіціар повинен бути платником податку на доходи фізичних осіб за зниженою ставкою (20%), тобто мати оподатковуваний дохід у межах від 10601 до 42385 фунтів. Реєстрація на отримання знижки відбувається онлайн на сайті Служби, яка гарантує завершення процедури за три хвилини. На думку британського уряду, ця новація дозволить офіційно визнати інститут шлюбу у податковій системі, оскільки знижка стосуватиметься понад 4 млн сімейних пар та 15 тис. цивільних партнерів [11].

На нашу думку, критикований національний патерналістській підхід у питаннях пільгового оподаткування доходів фізичних осіб за обсягом надання

пільг дорівнює або навіть частково програє британським реаліям. Однак, завдячуючи належно організованій у Великій Британії системі обліку і контролю, а також поєднанню пільг фізичним особам із розвитком економіки (наприклад, інвестиції у стартапи чи накопичення заощаджень), пільгове оподаткування доходів населення можна назвати таким, що побудовано за конструктивним підходом. При цьому в Британії простежується тенденція до поступового збільшення обсягів пільг паралельно з очікуванням зростання надходжень від податку (рис. 1).

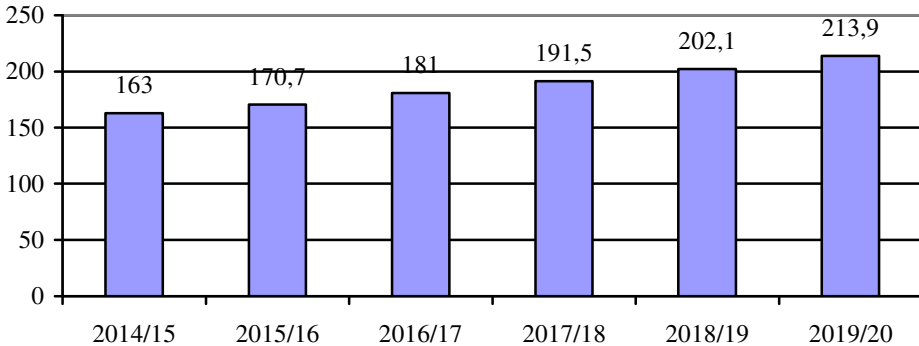

Рис. 1. Прогнозовані податкові надходження в Великій Британії у 2014/2015 – 2019/2020 фінансових роках, млрд фунтів стерлінгів, побудовано за даними [12]

Як видно з рис. 1, уряд країни розраховує на зростання фіскального значення податку до 2020 р., зокрема: з 163 млрд фунтів у 2014/2015 фінансовому році до 214 млрд фунтів у 2019/2020 році. На нашу думку, вдале поєднання інтересів держави щодо надходжень та платників щодо пільг дозволить виконати заплановані показники, уникаючи негативної реакції суспільства.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що окремі аспекти пільгового оподаткування доходів фізичних осіб у Великій Британії можуть бути використані під час удосконалення аналогічних процесів в Україні. На нашу думку, це можуть бути наступні моменти:

- стабільність податкового законодавства;
- більша прогресія шкали для оподаткування доходів заможних верств населення;
- адекватний розмір персональної податкової знижки як неоподаткованого мінімуму доходів фізичних осіб;
- визнання інституту шлюбу в податковій системі шляхом запровадження сімейного оподаткування, в т.ч. у частині права одного з партнерів передавати іншому партнеру невикористані податкові пільги;
- переорієнтація пільг із формату щорічного «проїдання» на формат максимального зв'язку з економічним розвитком країни;
- доступність і простота визначення податкових зобов'язань платників, зокрема, через запровадження відповідних сервісних послуг на сайті податкової служби.

Безумовно, що дані рекомендації не є вичерпними, але навіть часткове використання конструктивного британського досвіду може суттєво підвищити ефективність пільгового оподаткування доходів фізичних осіб в Україні.

1. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України: Монографія / За заг. ред. Л.Л. Тарангул. – К.: Фенікс, 2012. – 532 с.

2. Бюджетна система: Навч. посібник / За ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учебної літератури, 2012. – 871 с.

3. Доходи та заощадження в перехідній економіці України / За ред. С.М. Панчишина та М. Савлука. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 406 с.

4. *Литовченко Н., Головіна Д.* Досвід Великої Британії: особливості сплати ПДФО та декларування доходів // Вісник Міністерства доходів і зборів України. – 2014. – №5. – С. 54–59.

5. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій: Навч. посібник / За ред. Ю.Б. Іванова, І.А. Майбурава. – Х.: ІНЖЕК, 2010. – 492 с.

6. Податкові системи зарубіжних держав / В.Л. Андрущенко, З.С. Варналій, І.А. Прокопенко, Т.В. Тучак. – К.: Кондор, 2012. – 222 с.

7. *Соколовська А.М.* Проблеми моніторингу ефективності надання податкових пільг в Україні // Фінанси України. – 2011. – №3. – С. 42–53.

8. *Холод Н.М.* Розподіл доходів та бідність у перехідних економіках: Монографія. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – 442 с.

9. *Швабій К.І.* Оподаткування доходів населення: проблеми науки та практики: Монографія. – Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2009. – 296 с.

10. *Atkinson, A.B.* (2004). Income Tax and Top Incomes over the Twentieth Century // Hacienda Publica Espanola // Revista de Economía Publica, Instituto de Estudios Fiscales // core.ac.uk.

11. *Blackmore, N.* (2015). Marriage tax allowance: how to register / The Telegraph Investor // www.telegraph.co.uk.

12. Forecasted income tax receipts in the United Kingdom (UK) from 2014/2015 to 2019/2020 (in billion GBP) / The Statistics Portal // www.statista.com.

13. Income Tax rates and Personal Allowances / National Statistics; HM Revenue and Customs of the United Kingdom // www.gov.uk.

14. Personal Incomes Statistics 2012–13 / National Statistics; HM Revenue and Customs of the United Kingdom // www.gov.uk.

15. Rates of Income Tax: 1990–91 to 2015–16 / National Statistics; HM Revenue and Customs of the United Kingdom // www.gov.uk.

16. Revenue Statistics 1965–2013 / OECD-2014 // www.keepeek.com.

17. Survey of Personal Incomes 2012–13 / Personal Income Statistics release // www.gov.uk.

18. Tax and tax credit rates and thresholds for 2015–16 / Policy paper // www.gov.uk.

19. *Tiley, J., Loutzenhiser, G.* (2012). Revenue Law: Introduction to UK Tax Law; Income Tax; Capital Gains Tax; Inheritance Tax / University of Oxford // books.google.com.ua.

20. UK pocket tax guide 2014/15 / PricewaterhouseCoopers // www.legalandgeneral.com.

Стаття надійшла до редакції 23.04.2015.